

Σχολικός Εκφοβισμός - Το φαινόμενο «bullying»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Υπήρχαν από πάντα πολλές μορφές βίας και σκληρότητας μεταξύ των παιδιών. Αυτό όμως που φαίνεται ότι έχει αλλάξει και ανησυχεί ιδιαίτερα την εκπαιδευτική κοινότητα και την κοινωνία, είναι ότι η βία έχει μπει στη ζωή των παιδιών με μεγαλύτερη συχνότητα, και με ορισμένα περιστατικά αρκετά ακραία.

Η άσκηση σωματικής, λεκτικής ή μη λεκτικής βίας που εκδηλώνεται **σκοπίμα συστηματικά ή ευκαιριακά** κι έχει πάντα **ψυχολογικό αντίκτυπο**, ονομάζεται **«bullying»**.

Το «bullying» ασκείται πότε με τη μορφή **κρυφής βίας** (λεκτικό εκφοβισμό, γκριμάτσες, πειράγματα, κοροϊδίες, καψώνια, βρίσιμο, ειρωνική συμπεριφορά, απειλές, διάδοση φημών, αρπαγή απόκρυψη και καταστροφή αντικειμένων, πότε με τη μορφή του **κοινωνικού εκφοβισμού** (στέρξη φίλων και περιθωριοποίηση, αποκλεισμό του παιδιού από την συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες, παρέες, παιχνίδια κ. α) και πότε με περιστατικά **ακραίας βίας** (συγκρούσεις με ρατσιστικά ή άλλα χαρακτηριστικά, χτυπήματα, σπρώξιμο, σεξουαλική παρενόχληση, χειρονομίες).

Τις περισσότερες φορές η άσκηση βίας διευκολύνεται και ενισχύεται λόγω ανωνυμίας μέσω διαδικτύου, (**cyber bullying**) με τοποθέτηση υλικού στο internet χωρίς τη συγκατάθεση του άλλου, με διάδοση φημών, εκβιασμό, συκοφαντίες, με αποκάλυψη μυστικών, κακοήθη sms και mail με σεξουαλικά υπονοούμενα σε σχέση με ταυτότητα ή προτίμηση.

Ο σχολικός εκφοβισμός, προέρχεται από άλλα παιδιά, συνήθως της ίδιας ηλικίας και αποτελεί μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, που εμφανίζεται κυρίως στη σχολική πραγματικότητα, με σοβαρές επιπτώσεις για την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και του εφήβου και τη διαδικασία της μάθησης.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας τονίζει πως ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί σημαντική απειλή για τη δημόσια υγεία (Srabstein & Leventhal, 2010). Υποστηρικτικά πλαίσια για την ανακοπή της ανάπτυξης του εκφοβισμού έχει συνδεθεί με δυσμενείς μακροπρόθεσμες συνέπειες όπως είναι (α) η ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς, (β) η ανάπτυξη καταθλιπτικών συνδρόμων, (γ) η χρήση ουσιών και (δ) οι βίαιες συμπεριφορές (Ttofi et al., 2016· Zych et al., 2019).

Το bullying είναι αναπόσπαστο κομμάτι της βίας και της παραβατικότητας που εμφανίζεται στις κοινωνίες. Τα παιδιά θύματα και το παιδί θύτης, αντανakλούν το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο στον μικρόκοσμο του σχολείου. Γι αυτό τόσο η στάση όσο και η συμπεριφορά τους υποδηλώνουν και αναπαράγουν ό,τι καλλιεργεί το οικογενειακό σχολικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

Τα παιδιά, όπως τονίζει ο **Συνήγορος του Παιδιού**, “δεν απειλούνται τόσο από τη βία που προέρχεται από συνομηλίκους τους, όσο από την αδυναμία των ενηλίκων να τους παρέχουν την αναγκαία παρουσία, συμμετοχή, υποστήριξη, διαπαιδαγώγηση, ασφάλεια και προστασία. Επικίνδυνη είναι και η αποσιώπηση ή η σιωπηλή ανοχή στη βία”.

Σε πολλά κράτη μέλη της Ε. Ε έχουν λάβει μέτρα για την πρόληψη της βίας στα σχολεία. Σε χώρες όπως η Ολλανδία η Σουηδία και η Γερμανία η κάθε σχολική μονάδα έχει πρόγραμμα για τον έλεγχο της βίας. Οι μαθητές έχουν ενεργή συμμετοχή και σε ορισμένες περιπτώσεις, τους δίνονται αυξημένες ευθύνες.

Στην Ελλάδα, η καταπολέμηση του εκφοβισμού στα σχολεία αποτελεί βασική προτεραιότητα του Υπουργείου Παιδείας, και είναι σαφές ότι καμία μορφή εκφοβισμού δεν θα πρέπει να γίνεται ανεκτή. Σύμφωνα με το υπ αριθμ. 15653/Γ7/14-2-2012 έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας, στο πλαίσιο πρόληψης και προαγωγής της υγείας στα σχολεία μέσω των προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, το ΥΠΕΘ ευαισθητοποιημένο ιδιαίτερα σε θέματα ενδοσχολικής βίας, προχώρησε στην

σύνταξη συμφώνου συνεργασίας «για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών και δράσεων με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας μεταξύ των μαθητών στο σχολείο» με το Επιστημονικό Σωματείο υπό την επωνυμία «Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου» (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.)

Το Υπουργείο Παιδείας συμμετέχει στο Δίκτυο κατά της βίας στο Σχολείο, στόχος του οποίου είναι η ευαισθητοποίηση μαθητών, γονέων και ολόκληρης της κοινωνίας σχετικά με το φαινόμενο, και η καθιέρωση της Πανελλήνιας Ημέρας κατά της Βίας στο Σχολείο την 6^η Μαρτίου.

Σε όλα τα σχολεία της Β/θμιας Εκπ/σης του Ν. Φθιώτιδας, προγραμματίζονται μέσα στη σχολική χρονιά δράσεις και προγράμματα Αγωγής Υγείας, που προωθούν τις αρχές της ισότητας και της δημοκρατίας, την ανοχή στο διαφορετικό, καθώς και το σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων με σκοπό τον περιορισμό και την πρόληψη της βίας στο σχολείο.

Τα προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων καθώς και θεματικές των εργαστηρίων Δεξιοτήτων, αποτελούν ολοκληρωμένες δράσεις για τον περιορισμό και την πρόληψη της βίας στα σχολεία γιατί στηρίζονται στη δυναμική της ομάδας και στη συνοχή της καθώς στο κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας που αναπτύσσεται μέσα σε αυτή.

Είναι βασικό να συνειδητοποιήσουμε το μέγεθος του προβλήματος, να παραδεχτούμε τις παραλείψεις και τα λάθη, να κινητοποιηθούμε όλοι και να πιστέψουμε στην αξία και τη δύναμη που έχει η πρόληψη και η προαγωγή της υγείας στο σχολείο.

Μπορούμε μέσα από εκπαιδευτικές διαδικασίες να μιλήσουμε τα παιδιά στις αξίες της ζωής, ενθαρρύνοντάς τα στην καλή συμπεριφορά και το σεβασμό για τον πλησίον, αποτελώντας εμείς το ζωντανό παράδειγμα, για να έχουμε κλίμα κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης μέσα στα σχολεία μας.

Μπορούμε να βοηθήσουμε τους μαθητές/τριες να καθορίσουν τα προσωπικά τους όρια και τα επίπεδα αντοχής τους, γιατί μόνο έτσι μπορούν να τα υπερασπιστούν. Να τους μάθουμε ότι πρέπει να σπάνε τη σιωπή και να μπορούν να μιλήσουν για τα περιστατικά βίας που συμβαίνουν στο σχολείο τους, στα οποία μπορεί να είναι θύματα ή μάρτυρες.

Να τους πούμε ότι έχουν δικαίωμα να ζητήσουν βοήθεια, από τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς ή τους συμμαθητές τους, έτσι ώστε να αντιμετωπίζουν και να σπάνε την επιθετικότητα των άλλων παιδιών.

Να σχεδιάσουμε σε κάθε σχολείο πολιτικές κατά του εκφοβισμού, καθώς και στρατηγικές για την αντιμετώπιση της παρενόχλησης, παρέχοντας ολοκληρωμένη πρόληψη και ασφάλεια.

Είναι ανάγκη περισσότερο από ποτέ εν μέσω αυτής της κρίσης να στηρίξουμε τα παιδιά γιατί μπορούμε να επηρεάσουμε τις στάσεις, τις σκέψεις, τα αισθήματα τις πράξεις και τις συμπεριφορές τους.

Όλοι μαζί, γονείς και εκπαιδευτικοί είναι σημαντικό να έχουμε ενημέρωση και να διερευνούμε προσεχτικά τα φαινόμενα βίας όταν τα υποψιαζόμαστε.

Ο εκφοβισμός στα σχολεία μας θα πρέπει να ληφθεί πολύ σοβαρά υπόψη και να αντιληφθούμε ότι δεν είναι κανονικό μέρος της ανάπτυξης του εφήβου, αλλά μπορεί να καταστρέψει τη ζωή.

Τα παιδιά δικαιούνται να ζουν και να εργάζονται σε ένα σχολικό περιβάλλον που τους παρέχει ασφάλεια, ηρεμία και σεβασμό, γιατί η παραβίαση των δικαιωμάτων ακόμη κι όταν γίνεται από συνομηλίκους, προκαλεί μεγάλη ψυχική οδύνη.

Παπαγιαννοπούλου Πολυξένη,
Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Φθιώτιδας

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Ο εκφοβισμός και η βία στα σχολεία συμβαίνουν όταν κάποιος μαθητής ή μαθήτρια χρησιμοποιεί τη δύναμή του/της, για να προκαλέσει σωματικό ή ψυχικό πόνο σε κάποιο άλλο παιδί.

Χαρακτηριστικό: Επιμονή στα ίδια παρότι ο άλλος αναστατώνεται και πληγώνεται.

Εκδηλώνεται σκόπιμα συστηματικά ή ευκαιριακά από «ισχυρούς» σε πιο «αδύναμους»

Έχει πάντα ψυχολογικό αντίκτυπο.

Συμπεριφορές που δηλώνουν σχολικό εκφοβισμό

Αν έχετε δει, ακούσει, ή προσέξει κάποιο παιδί στο σχολείο σας....

- ☐ να σπρώχνει ξανά και ξανά και να χτυπάει....
- ☐ να βρίζει να κοροϊδεύει με ενοχλητικά πειράγματα, και γκριμάτσες....
- ☐ να παίρνει ή να καταστρέφει πράγματα που ανήκουν σε άλλον....
- ☐ να απειλεί, να εκβιάζει, να διώχνει από την παρέα και τα αθλητικά παιχνίδια άλλα παιδιά.....(αποκλεισμός)
- ☐ να απομονώνει παιδιά επειδή είναι «διαφορετικά»...(περιθωριοποίηση)
- ☐ να διαδίδει άσχημες φήμες, και υπονοούμενα σε σχέση με σεξουαλική ταυτότητα ή προτίμηση, να αποκαλύπτει μυστικά.....
- ☐ να κοινοποιεί προσωπικά δεδομένα κάποιου χωρίς την έγκρισή του μέσω fb, και να βρίζει μέσω κινητού τηλεφώνου ή internet.....
- ☐ να αποστέλλει ανάρμοστες εικόνες, και γραπτά μηνύματα ακατάλληλου περιεχομένου, μέσω κινητού ή διαδικτύου. (cyber bullying / ηλεκτρονικός εκφοβισμός)
- ☐ Να προβαίνει σε ρατσιστικά, μεροληπτικά σχόλια για προέλευση, παρουσιαστικό, δυσκολία ή ασθένεια
- ☐ Να επιδιώκει καυγάδες για ξεκαθάρισμα λογαριασμών
- ☐ Να προκαλεί δημόσιες διαμάχες «κυριαρχίας»...

2.Μορφές Bullying

- Κοροϊδίες, καψώνια
- Γκριμάτσες
- Κλωτσιές, σπρωξιές
- Αρπαγή, απόκρυψη, καταστροφή αντικειμένων
- Απειλές
- Εκβιασμός
- Στέρηση φίλων
- Περιθωριοποίηση
- Συκοφαντίες
- Αποκάλυψη μυστικών
- Κακοήθη f, sms, mail
- Σεξουαλικά υπονοούμενα σε σχέση με ταυτότητα ή προτίμηση.
- Ρατσιστικά, μεροληπτικά σχόλια για προέλευση, παρουσιαστικό, δυσκολία ή ασθένεια,
- Τοποθέτηση υλικού στο διαδίκτυο χωρίς συγκατάθεση.

- Επιμονή στα ίδια παρότι ο άλλος αναστατώνεται και πληγώνεται

3.Bullying στο σχολείο συμβαίνει:

- Σε χώρους ελλιπούς επιτήρησης
- Παιδιά διάφορων ηλικιών στον ίδιο χώρο
- Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο
- Πολιτισμική & κοινωνική ανομοιογένεια
- Έμφαση στην απόδοση και συγκρίσεις

4.Αλήθειες για το bullying

- Δεν έχει πλάκα
- Δεν σε μαθαίνει να αντέχεις
- Ασκεείται από κορίτσια & αγόρια
- Ασκεείται και από τα καλά παιδιά
- Ασκεείται από άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Ασκεείται από άτομα με υψηλή αυτοεκτίμηση
- Ασκεείται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα

5.Στοιχεία για την Ελλάδα

- Αγόρια = Σωματική βία
- Κορίτσια = Λεκτική βία
- 1 στα 10 παιδιά έχει υποστεί Β
- 10%- 15% υφίσταται κάποιας μορφής Β
- Οι μισοί δεν το λένε σε κανέναν
- Οι μαθητές λένε ότι οι δάσκαλοι επεμβαίνουν 33%, ενώ οι δάσκαλοι λένε 79.8%
- 22% έχει υποστεί λεκτική βία
- 7,8 % έχει ασκήσει λεκτική Β
- 4% έχει ασκήσει σωματική βία

6.Στόχοι οι μαθητές που διαφέρουν...

- Παρουσιαστικό
- Φυλετικά, Θρησκευτικά
- Ιδιαίτερη δυσκολία / διαφορετικότητα
- Ασθένεια ή νοσηλεία
- Μη στερεότυπα αρσενική ή θηλυκή συμπεριφορά
- Οικογενειακή κατάσταση
- Σχολική απόδοση
- Δημοτικότητα

7.Παιδιά που ασκούν bullying

- Δημοφιλή, αυτοπεποίθηση, με δύναμη, ομορφιά και ικανότητα στη χειραγώγηση
- Συχνά είναι αγόρια με χαμηλή αυτοεκτίμηση, ανήσυχα με μειωμένη συγκέντρωση

- Παιδιά που προκαλούν: εισπράττουν & ασκούν βία.

8. Λόγοι που οδηγούν στο bullying

- Βία στο σπίτι
- Σύγκριση, ένταση ή δυστυχία στο περιβάλλον
- Αδιαφορία, έλλειψη επιτήρησης και ορίων
- Θαυμασμός αλλά όχι πειθαρχία
- Αγάπη υπό όρους
- Υπάρχει κάποια ιδιαιτερότητα στο παιδί
- Απώλεια & Πένθος
- Εξαναγκάζονται να φερθούν έτσι
- Το παιδί φοβάται μη χάσει τα σκήπτρα του
- Παραβατικές παρέες
- Βίαια τηλεοπτικά παιχνίδια
- Χρειάζονται ψυχολογική / ψυχιατρική υποστήριξη

8. Ευάλωτα παιδιά θύματα

- Ευαίσθητα, χαμηλών τόνων
- Παιδιά που προκαλούν
- Παιδιά που εισπράττουν & ασκούν βία

9. Αντιδράσεις του παιδιού θύματος

- Δεν βγαίνει διάλειμμα
- Απουσιάζει, αργεί
- Αόρατος
- Χάνει πράγματα
- Δεν συμμετέχει
- Πτώση σε απόδοση
- Αφηρημένη
- Διάσπαση προσοχής
- Χλωμό, σκυφτό άτομο
- Ευερέθιστο
- Υπερευαίσθητο
- Επιθετικό
- Προσκολλάται στον δάσκαλο
- Μοιάζει μοναχικό
- Αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά
- Αυτοκτονικός ιδεασμός

10. Το παιδί μάρτυρας

- Αισθάνεται ανήμπορο & φοβισμένο

- Φοβάται μη γίνει στόχος και εισπράξει αντίποινα
- Πιστεύει πως το θύμα αξίζει τη συμπεριφορά
- Πιστεύει πως αν οι εκπαιδευτικοί επέμβουν δεν θα είναι αποτελεσματικοί
- Πιστεύει πως οι εκπαιδευτικοί το ξέρουν και αδιαφορούν.

A. ΠΡΟΛΗΨΗ

Πρόληψη 1

- Καλλιέργεια φιλίας
- Πληροφόρηση & εκπαίδευση μαθητικής κοινότητας
- Εστίαση στο ήθος & τις αξίες
- Εστίαση στο σεβασμό & τη συνεργασία
- Εκπαιδευτικοί - ζωντανό παράδειγμα
- Ξεκάθαροι κανόνες & γνωστές συνέπειες
- Άμεση δράση στην εφαρμογή

Πρόληψη 2

- Εκπαίδευση μαθητών: Διαμεσολάβηση, προστασία των μικρότερων
- Δραστηριότητες στο διάλειμμα
- Τα μικρά μακριά από τα μεγάλα
- Ομάδες καλωσορίσματος, γνωριμίας και ένταξης στο σχολείο
- Προφύλαξη: Διάδρομοι, w.c, αυλή, διάδρομοι,
- Τάξεις: χώροι χαλάρωσης και προφύλαξης
- Τάξεις: διάβασμα, καλλιτεχνικά, Η/Υ κ.ο.κ

B. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ με κλιμακωτές αντιδράσεις

α. Μη κατηγορία - ήπια παρέμβαση (Χαμηλό ρίσκο)

Διαδικασία ακρόασης

Όταν εκδηλώνεται ένα περιστατικό βίας γίνεται ανάθεση ρόλων **συμβούλων και μεσολαβητών** σε εκπαιδευτικούς με ειδικές γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να δίνεται δυνατότητα στους μαθητές να εξηγούν τις συμπεριφορές τους, να εκφράζουν τις απόψεις τους, να επικοινωνούν ύστερα από την εκδήλωση συγκρούσεων ή βίαιων ενεργειών και να γίνεται προσπάθεια συμφιλίωσης μεταξύ των εμπλεκόμενων.

Προσέγγιση:

1. Μιλώ με το παιδί που υπέστη Β
2. Μιλώ με υπεύθυνους – χωρίς το θύμα
3. Εξηγώ το πρόβλημα
4. Απονέμω κοινή ευθύνη για την επίλυση χωρίς να κατηγορώ.
5. Ζητώ ιδέες και λύσεις
6. Τα παιδιά αναλαμβάνουν να κάνουν αυτά που είπαν
7. Οργανώνω μια επόμενη συνάντηση

β. προειδοποίηση - Συνέπειες - σταδιακή παρέμβαση

(Μεσαίο ρίσκο)

Ζητώ ή εκμαιεύω επιλογές άλλης συμπεριφοράς

Προειδοποιώ ή υποβάλλω συνέπειες

π. χ

Η συμπεριφορά σου είναι απαράδεκτη. Δεν επιτρέπεται να κοροϊδεύεις και να φοβερίζεις.

Αυτή τη στιγμή δε θα υποστείς συνέπειες, ούτε θα κλιθούν οι γονείς σου. Όμως θέλω να ξέρεις πως σε έχω σημειώσει γι αυτό το περιστατικό και για ένα διάστημα θα είσαι υπό επιτήρηση.

Αν μετά από Χ χρόνο δω πως φέρεσαι σωστά, θα το διαγράψω αν όμως όχι, θα υποστείς συνέπειες.

Η διαγωγή σου θα αλλάξει, και θα καλέσω τους γονείς σου για μια συζήτηση με τη διεύθυνση.

Οι Συνέπειες πρέπει να :

- Να είναι δίκαιες και λογικές
- Να είναι άμεσες και... μια κι έξω
- Να ανταποκρίνονται στην ηλικία των μαθητών
- Οι μαθητές να τις γνωρίζουν από πριν
- Να αποζημιώνουν τους πληγέντες
- Ο μαθητής αντιλαμβάνεται το γιατί

γ. Καθιέρωση διαδικασιών εναλλακτικών κυρώσεων

π. χ Για τους μαθητές που ασκούν βία, να υπάρχουν εναλλακτικές κυρώσεις, όπως η προσφορά κοινωφελούς εργασίας, με την προϋπόθεση της συναίνεσής τους.

δ. Τιμωρία - απόλυτος έλεγχος (Μεγάλο ρίσκο)

Άμεση παρέμβαση – σίγουρη συνέπεια

Η επιβολή ποινών θα πρέπει να αποτελεί την έσχατη λύση και να λαμβάνει χώρα ύστερα από **προσεκτική ακρόαση** των μερών και εφόσον δικαιολογείται από την σοβαρότητα των παραπτωμάτων.

- Όχι Βία στη στο bullying
- Τελευταία επιλογή: όταν οι άλλοι τρόποι έχουν εξαντληθεί

Γ. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. **Διαμόρφωση σχολικού κλίματος** επικοινωνίας, διαλόγου και εμπιστοσύνης, ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές. Μεγάλη ευθύνη για αυτό έχει ο διευθυντής / η διευθύντρια της κάθε σχολικής μονάδας, που θα πρέπει να δίνει το καλό παράδειγμα, να βρίσκεται κοντά στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, να ακούει τακτικά τις απόψεις τους, να τους εμπνέει και να εγγυάται την ευρυθμία και ευνομία του σχολείου. Το κλίμα επικοινωνίας και διαλόγου θα πρέπει να υποστηρίζεται έμπρακτα και από τους εκπαιδευτικούς μέσα στις τάξεις..
2. **Ύπαρξη ξεκάθαρων κανόνων**, που θα συνοψίζονται σε **Σχολικό Κανονισμό**, ο οποίος θα πρέπει να προκύπτει και να εφαρμόζεται μέσα από την επικοινωνία και συνεργασία εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων και να προβλέπει μεταξύ άλλων τους βασικούς τρόπους διαχείρισης βίαιων συμπεριφορών στην καθημερινή σχολική ζωή, αξιοποιώντας όποτε χρειάζεται και τα συλλογικά όργανα της σχολικής κοινότητας.
3. Αξιοποίηση του θεσμού των **μαθητικών συμβουλίων** (15μελών και 5μελών) για την ενίσχυση των διαδικασιών κατανόησης, διαμόρφωσης και τήρησης των σχολικών κανόνων και ανάδειξης των απόψεων των μαθητών.
4. Ύπαρξη σαφούς και αδιάβλητου **συστήματος παρακολούθησης** της εφαρμογής των σχολικών κανόνων και **της προστασίας των μελών της σχολικής κοινότητας από οποιαδήποτε απειλή ή άσκηση βίας σε βάρος τους**. Κάθε μαθητής, εκπαιδευτικός και γονέας θα πρέπει να μπορεί να εκφράζει ελεύθερα σχετικά παράπονά του και, εφόσον χρειάζεται, να λαμβάνει εγγυήσεις για την αποτροπή της επανάληψης βλαπτικών συμπεριφορών.
5. Επαρκής **ενημέρωση** των μαθητών και **επικοινωνία στις τάξεις**, σχετικά με την **άσκηση, τον σεβασμό και την προστασία των δικαιωμάτων** όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Ειδικότερα, να γίνονται συζητήσεις και ενημερώσεις σχετικά με την άσκηση της βίας, τους τρόπους που εκδηλώνεται και πώς μπορεί να αποτραπεί με την συνδρομή όλων.
6. Διεξαγωγή **προγραμμάτων και βιωματικών εργαστηρίων βελτίωσης των κοινωνικών δεξιοτήτων και των σχέσεων συνύπαρξης – συνεργασίας**, στα οποία θα μπορούν οι μαθητές να συμμετέχουν εθελοντικά, λαμβάνοντας κατάλληλη εμψύχωση και κίνητρα.
7. Καθιέρωση διαδικασιών **συμφιλίωσης** και **εναλλακτικών κυρώσεων** για τους μαθητές που ασκούν βία, όπως η προσφορά κοινωφελούς εργασίας, με την προϋπόθεση της συναίνεσής τους.
8. Ενίσχυση του ρόλου των **μαθητών** στη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων, ενδεχομένως και μέσα από την δημιουργία **ομάδων φιλίας ή διαμεσολάβησης**, ανάλογα με τις δυνατότητες υποστήριξης αυτών από εκπαιδευτικούς του σχολείου.
9. Ανάπτυξη **υποστηρικτικών μηχανισμών** για την δυνατότητα προσφυγής σε εξειδικευμένους επιστήμονες (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς κλπ) της κοινότητας, σε περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο, για την επίλυση σοβαρών ζητημάτων που σχετίζονται και με παράγοντες εξωτερικούς του σχολείου (π.χ. προσωπικά ή οικογενειακά προβλήματα).
10. Ανάπτυξη προαιρετικών **ομαδικών δραστηριοτήτων** που ενδιαφέρουν τους μαθητές και βοηθούν στην καλλιέργεια στενότερων δεσμών και σχέσεων συνεργασίας μεταξύ τους (π.χ. ομάδες έρευνας, περιοδικού, ιστοσελίδας, θεατρικής έκφρασης, ραδιοφώνου, εικαστικών, comics, φωτογραφίας, προβολών, αθλητισμού, κ.ά.)

11. Τακτική **ενημέρωση και επικοινωνία με τους γονείς** και ευαισθητοποίησή τους, έτσι ώστε να βρίσκονται κοντά στα παιδιά τους και τους προβληματισμούς τους επικοινωνώντας διαλεκτικά μαζί τους.

12. Συνεργασία ολόκληρης της σχολικής κοινότητας, τόσο σε επίπεδο **σχολικού συμβουλίου**, όσο και μέσα από τη διοργάνωση εκδηλώσεων ενημέρωσης, συζητήσεων, εκθέσεων κλπ. που θα προάγουν τις ειρηνικές σχέσεις αλλά και την εγρήγορση όλων με απώτερο στόχο την αποτροπή της εκδήλωσης φανερών και αφανών μορφών επιθετικότητας, βίας και εκφοβισμού μεταξύ μαθητών.

Μπορεί κάτι να αλλάξει στο δικό μας σχολείο;

Να ανοίξουν συζητήσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς του κάθε σχολείου:

- ❖ Να συμφωνηθούν στόχοι και τρόποι αξιολόγησης της επίτευξής τους.
- ❖ Να αναληφθούν ειδικές αρμοδιότητες – ρόλοι από εκπαιδευτικούς (π.χ. διαμεσολαβητών - παρατηρητών).
- ❖ Να γίνουν σχετικές συζητήσεις στις τάξεις και με τους εκπροσώπους των μαθητών, όπως και των γονέων.
- ❖ Να γίνει σύνδεση των σχολικών μονάδων με σχετικές υπηρεσίες της κοινότητάς τους.
- ❖ Να δημιουργηθεί δίκτυο σχολείων που καταβάλλουν προσπάθειες και δοκιμάζουν νέες πρακτικές με στόχο τη μείωση της βίας.

Ας κουβεντιάσουμε ποιες αλλαγές είναι εφικτές...

Ομάδες εργασίας:

Ομάδα 1:

Δράσεις για βελτίωση του σχολικού κλίματος:

- Τακτικές συναντήσεις διεύθυνσης με εκπροσώπους μαθητών.
- Συζητήσεις στο σύλλογο διδασκόντων, λειτουργία συμβουλίων τμημάτων με τους υπευθύνους τους.
- Ανοικτές συζητήσεις στο σχολείο, ανακοινώσεις, αναρτήσεις κανονισμών, έργων των παιδιών, συμμετοχή στη διαμόρφωση του κτιρίου.
- Επίλυση συγκρούσεων μέσα από διαλεκτικές διαδικασίες, κ. λ. π

Ομάδα 2:

- **Η σύνταξη και η εφαρμογή σχολικού κανονισμού** με συμμετοχή των μαθητών
- περίληψη άρθρων σχετικά με τη διαχείριση συγκρούσεων και τη λήψη μέτρων ύστερα από ενέργειες βίας μεταξύ μαθητών, ο ρόλος των ποινών στη σχολική ζωή, κ. α

Ομάδα 3:

- **Η ανάπτυξη ομάδων διαμεσολάβησης** ή ειρήνευσης ή φιλίας μεταξύ μαθητών στο σχολείο.

- Ο ρόλος των εκπαιδευτών ως μεσολαβητών
- Διαδικασίες προετοιμασίας, εκπαίδευσης, υλοποίησης, αξιολόγησης τέτοιων δράσεων.

Ομάδα 4:

- **Σχολικές δραστηριότητες** που υποστηρίζουν την πρόληψη συγκρούσεων και την βελτίωση των σχέσεων στο σχολείο.
Εκπαίδευση των μαθητών – μαθητριών για τα δικαιώματα, των ανηλίκων, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, για το σχολικό εκφοβισμό, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ασφαλή και ηθική χρήση του διαδικτύου, τον κίνδυνο από τα βίαια διαδικτυακά παιχνίδια, μέσα από την υλοποίηση προγραμμάτων αγωγή υγείας, πολιτιστικών και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Ο ρόλος των γονέων και του σχολικού συμβουλίου.
Ημερίδες ενημέρωσης –ευαισθητοποίησης για τους γονείς.

Σε κάθε ομάδα εργασίας:

Θα γίνει συζήτηση με ένα συντονιστή

Ένας εκπαιδευτικός θα αναλάβει να συγκεντρώσει και να παρουσιάσει στην ολομέλεια τις κυριότερες ιδέες για αλλαγές που μπορούν να λάβουν χώρα στα σχολεία

Βιβλιογραφία:

«Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου» (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.)

Γιώργος Μόσχος νομικός – εγκληματολόγος. Εξειδικεύτηκε και εργάστηκε στους τομείς της υπεράσπισης των δικαιωμάτων του παιδιού, της εμπύχωσης, της υποστήριξης και της έκφρασης παιδιών και εφήβων, ιδίως αυτών που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, και της εκπαίδευσης ενηλίκων. Από το 2003 -2018 διατέλεσε Συνήγορος του παιδιού.

Ρασιδάκη Χριστίνα, ψυχολόγος Ψυχοθεραπεύτρια, Σύμβουλος Γονέων & εκπαιδευτικών «Σχολικός εκφοβισμός bullying Αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας Τρόποι αντιμετώπισης»

“Ο ρόλος του υποστηρικτικού πλαισίου στην ανάπτυξη του σχολικού εκφοβισμού: οικοσυστημική προσέγγιση” Ιωάννης Κατσαντώνης, Ειρήνη Ασημακοπούλου, Μαρία Φρούντα, Τομέας Ερευνών Ψυχολογίας, Εκπαίδευσης και Μάθησης, Τμήμα Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ